

Dr hab. prof. KUL Danuta Opozda
Instytut Pedagogiki
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja osiągnięć naukowo-badawczych
Dra Łukasza Albańskiego ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w
dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika,
sporządzona dla Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

Recenzja została przygotowana na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki ze zmianami z dnia 18.03.2011 roku oraz na podstawie wytycznych zawartych w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Przedmiotem recenzji jest dorobek naukowo-badawczy zawarty w przedłożonej przez Doktora Łukasza Albańskiego dokumentacji, na którą składa się: 1) Autoreferat, 2) Główne osiągnięcia naukowe w postaci monografii „*Społeczno-pedagogiczne i kulturowe konteksty migracji dzieci. Między globalnym wykluczeniem a walką o godność*”, 3) Wykaz osiągnięć naukowych stanowiący znaczny wkład w określonej dyscyplinie dorobku, 4) Wybrane publikacje w plikach pdf za lata 2012-2020

I. Biografia zawodowa Habilitanta - najważniejsze fakty

W Autoreferacie znajduje się krótka informacja o biografii zawodowej Habilitanta. Dr Łukasz Albański studia magisterskie i doktorskie realizował w dyscyplinie socjologia. Tytuł magistra z zakresu socjologii otrzymał w Uniwersytecie Wrocławskim w 2005 roku. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii uzyskał w Uniwersytecie Jagiellońskim w 2011 roku na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „*Etniczność, społeczna stygma i mobilizowanie zasobów: studia porównawcze polskich i niemieckich imigrantów w Winnipeg, Manitoba, 1896-1919*”. Promotorem w

przewodzie doktorskim była Prof. dr hab. Dorota Praszałowicz. Recenzentami dysertacji byli: Prof. zw. dr hab. Ewa Nowicka i prof. zw. dr hab. Krystyna Romaniszyn.

Habilitant od dnia 1 października 2010 roku został zatrudniony w pełnym wymiarze etatu na stanowisku asystenta w Instytucie Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, a od 1 października 2012 został mianowany na stanowisko adiunkta i pracuje w tej samej jednostce do chwili obecnej.

II. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Jako główne osiągnięcie naukowe, będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, Dr Łukasz Albański wskazał monografię autorską zatytułowaną: „*Społeczno-pedagogiczne i kulturowe konteksty migracji dzieci. Między globalnym wykluczeniem a walką o godność*”. Praca jest wydana przez Oficynę Wydawniczą „Impuls” (Kraków 2020), recenzję wydawniczą przygotował Prof. zw. dr hab. Zbyszek Melosik.

Monografia liczy 231 stron. W strukturze książki Autor wyodrębnił *Wstęp*, dziewięć rozdziałów (1. *Przywiązanie i przynależność jako dwa fundamenty myślenia o dzieciństwie*, 2. *Dziecko jako aktor społeczny*, 3. *Dziecko jako migrant*, 4. *Obywatelstwo dziecka*, 5. *Samodzielnie migrujące osoby małoletnie: wiktylizacja i zagrożenie wykluczeniem*, 6. *Szkoła jako przestrzeń przynależności i wykluczenia*, 7. *Adopcja międzynarodowa, usługi reprodukcyjne i handel dziećmi*, 8. *Meandry sprawiedliwości społecznej: dzieci żołnierze*, 9. *Śmierć małego migranta*) oraz *Uwagi końcowe i rekomendacje dla praktyki pedagogicznej i Bibliografię* (209-231).

Tytuł monografii zapowiada, że przedmiotem analiz prowadzonych przez Autora – jest zjawisko migracji dzieci w kontekstach - społecznym, pedagogicznym i kulturowym, które Autor rozumie jako istotne warunki migracji małoletnich „*W niniejszej pracy starałem się przede wszystkim określić społeczno-kulturowe warunki i następstwa migracji osób małoletnich*” (s. 7). Zjawisko migracji dzieci implikuje, istotne w ocenie Autora, problemy globalnego wykluczenia i walki o godność.

Dr Łukasz Albański we *Wstępie* (s. 7-22) jednoznacznie przedstawia zasadność podejmowania problematyki dziecka migranta. Uznając, że zagadnienie migracji dzieci jest zaniedbane poznawczo, wskazuje na złożoność zjawiska, jego wieloaspektowość uwikłanie w makro i mikro uwarunkowania,

nasycenie różnymi rodzajami przekonaniami zdroworozsądkowymi transmitowanymi w przestrzeni społecznej, wskazuje jak łatwo zagubić godność, sprawczość i podmiotowość dziecka znajdującego się w sytuacji tylko dla niego indywidualnej i niepowtarzalnej, w gąszczu deklaracji dorosłych, ustaleń prawnych, polityki migracyjnej czy też zasobów wiedzy nie tylko potocznej, ale i naukowej. W tym kontekście Habilitant stwierdza we *Wstępie*, że stara się „zdekonstruować dyskursy towarzyszące dziecięcej migracji, tworzące czasami błędne oczekiwania w stosunku do konstruktów dziecka migranta oraz wskazać, że dla praktyki pedagogicznej, zarówno w wymiarze aktualnym, jak i biograficznym, osobne, wyizolowane dziecko migrant nie istnieje” (s. 8). Zapowiada, że w pracy przedstawia zagadnienia związane z dzieckiem samodzielnie migrującym, o nieudokumentowanym pobycie, zagadnienia związane z adopcjami, handlem dziećmi, globalnymi usługami reprodukcyjnymi, związane z dziećmi – żołnierzami i śmiercią małoletnich migrantów. Autor podejmuje więc zagadnienia trudne, ale niezwykle aktualne i ważne z racji ogólnoświatowego problemu migracji dzieci, rozwiązywanie którego jest jak test sprawdzający urzeczywistnianie praw dziecka, jak test weryfikujący tezy formułowane w różnych środowiskach o dobru dziecka i o autentycznej trosce o dziecko i skuteczności pomocy humanitarnej. Dr Ł. Albański zaznacza, że w podejmowanych analizach i dyskusji przyjmuje podejście konstruktywistyczne i nie rości sobie praw do ostatecznych rozstrzygnięć i całościowego opisu (s.8). Usiłuje pokazać istotę fenomenu dziecka migranta, fenomenu pozbawionego wszelkich nadinterpretacji i konstruowanych znaczeń, stereotypów i standaryzacji, ale jednocześnie podejmuje próbę wskazania zniekształceń i zafałszowań, ugruntowanych schematów dotyczących małoletniego migranta, a to już wymaga od Habilitanta wskazania na płaszczyznę odniesień w postaci przyjętych koncepcji i teorii.

Celem Autora jest wypełnienie luki w analizach społecznych nad dzieckiem migrantem przez „omówienie zjawiska migracji dzieci i przedstawienie jego konsekwencji dla rozumienia takich kategorii pojęciowych jak dziecko, dzieciństwo, dziecięcość. Rozważania w książce mają charakter interdyscyplinarny, ponieważ dzieciństwo i migracja są zjawiskami złożonymi, które wymagają rekonstrukcji znaczeń, przypisanych im zarówno przez dyskursy naukowe, jak i przez zdroworozsądkowe uzasadnienia w wiedzy potocznej” (s. 21).

Wprawdzie podjęta jest próba urzeczywistnienia deklaracji Autora o interdyscyplinarnym podejściu w prowadzonych analizach, ale jest ona jednak nieudolna. Oglądu opisywanej rzeczywistości Autor wyraźnie dokonuje z perspektywy socjologicznej lub, jak to miejscami w pracy zaznacza, ogólnie badań społecznych. W niewielkim stopniu przyjmuje perspektywę pedagogiczną, chociaż w tej

dyscyplinie ubiega się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, widoczne jest to nie tylko w minimalizowaniu wiedzy pedagogicznej w wymiarze merytorycznym monografii, ale także chociażby w zasobach bibliograficznych będących podstawą podejmowanych przez Habilitanta refleksjach i dyskusjach. Brakuje wielu polskich Autorów, pedagogów zajmujących się problematyką dziecka i dzieciństwa, jak na przykład Profesor Józefa Bałachowicz, Józefa Brągiel, Jadwiga Izdebska, Dorota Klus-Stańska, Bożena Matyjas i inni.

Podsumowując, *Wstęp* wyraźnie komunikuje troskę społeczną Autora o małego migranta, pasję poznawczą i ogólne podejście epistemologiczne. Natomiast duże zastrzeżenia budzi dyscyplinarne umiejscowienie problematyki z zachowaniem jej kontekstu interdyscyplinarnego oraz luki w zakresie metodologicznych podstaw prowadzonych analiz, co jest niezbędne w pracach pretendujących do rozpraw naukowych.

Autor szczegółowe analizy nad migracją dzieci rozpoczyna od rozważań na temat fundamentów myślenia o dzieciństwie, za jakie uznaje przywiązanie i przynależność (rozdział pierwszy. s.23-44). Problematykę tą rozwija posługując się „obrazami” dzieciństwa znormalizowanego, uniwersalnego, dzieciństwa jako konstruktu społecznego oraz kulturowych definicji dzieciństwa. Habilitant źródła znormalizowanego dzieciństwa upatruje między innymi w rozumieniu dzieciństwa, jak podaje, przez inne dyscypliny (jakie?) (np. s.24) w kategoriach wyłącznie etapu rozwojowego, mniej wartościowego niż dorosłość, a w rozumieniu samego dziecka jako mniej wartościowej osoby bo mniej rozwiniętej od dorosłego. Autor zauważa, że dzieciństwo zatem, jest spostrzegane za o tyle wartościowe, o ile jest przydatne do osiągnięcia dojrzałości i sukcesu w dorosłości. Tak rozumianej normalizacji służą więc, jak można wnioskować z wypowiedzi Autora, ustalone badania prowadzone na gruncie psychologii rozwoju człowieka, ponadto wyznaczają one kierunek teorii i praktyce wychowawczej. Autor stwierdza: *„Koncepcja dziecka jako „jeszcze niedoskonałej społecznie istoty” ma silny wpływ na teoretyczne ujęcie procesów socjalizacyjnych w ramy struktur i instytucji społecznych, które przez przymus, kontrolę, wpajanie wartości i uwarunkowania społeczne zmieniają dzieci w dorosłych”* (s. 24). W innym miejscu stwierdza, że aspektem znormalizowanego dzieciństwa jest przekonanie o „esencjonalnym charakterze przynależności” (s.27) dziecka do grupy, społeczeństwa i traktowania go jako potencjału demograficznego i kapitału ludzkiego, co z kolei zobowiązuje głównie rodzinę i szkołę w inwestowanie w dziecko i jego socjalizację do określonych norm i reguł. Uniwersalny obraz dzieciństwa Autor przedstawia w kontekście praw dziecka. Wyraża między innymi pogląd, że charakterystyczne dla dyskursu na temat praw dziecka jest eksponowanie władzy dorosłych nad

dzieckiem i utrzymanie ich uprzywilejowanej pozycji w obszarze opieki (s. 29). Przynależność dziecka do grupy/rodziny może je uprzedmiotawiać i w efekcie oznacza respektowanie interesu rodzica, a nie dziecka. Habilitant zwraca uwagę na kulturowe uwarunkowania obrazu dzieciństwa i dziecięcości, które mogą prowadzić do odmiennych praktyk społecznych i socjalizacyjnych z uwagi na czasami wręcz duże różnice międzykulturowe - jest to dość oczywistym stwierdzeniem.

Rozważania na temat obrazów dzieciństwa prowadzą Autora do refleksji nad koncepcją dziecka jako aktora życia społecznego (rozdział drugi s.45-68). Koncepcja ta ma być przeciwwagą do porządku generacyjnego i traktowania dzieciństwa jak instrumentalnej użyteczności (s. 52), czemu poświęcony był rozdział pierwszy. Za kluczową przesłankę Habilitant przyjmuje aktywność małego dziecka postrzeganego w interakcjach społecznych. Szkoda, że w tym miejscu Autor nie sięgnął do jeszcze wcześniejszego okresu życia człowieka by uzasadniać formułowane tezy odwołując się do wiedzy o aktywności dziecka prenatalnego gromadzonej w pedagogice i psychologii prenatalnej. Drugą istotną przesłanką jest zdolność dziecka do uczenia się począwszy od prostych form naśladownictwa. W tej części rozważań nadal, jak w rozdziale 1., kontynuowane (bywa, że powtarzane) są uwagi nad transformacją dziecka do dorosłości, jego „niekompletności” rozwojowej, „maksymalizacji rozwoju dziecka dla wyplat w dorosłości” (s.59) inwestycjami rodzicielskimi, zależności dziecka i władzy dorosłych. Habilitant podnosi zagadnienie procesu stawania się, które implikuje aktywność dziecka i pytanie o udział dorosłych w jego inspirowaniu. Dzieciństwo, jak zauważa Autor to okres niewinności i burzliwych przemian, wobec tych atrybutów powstaje pytanie o udział dyscypliny, nadzoru i kontroli ze strony dorosłych, którzy „zarządzają dziecięcością” (s. 54). W ten powtarzający się układ opozycji dziecko – dorosły oraz ciągłości wyrażonej w tezie: dzieciństwo dla dorosłości, Habilitant wprowadza treści dotyczące dorastania akcentując procesy inicjacji i rytuały przejścia. Te kwestie podejmuje, jak wcześniej w kategorii społecznych konstrukcji i odwołuje się do A. Giddensa, Becka zwracając uwagę, że zarówno dorastający jak i dorośli żyją w późnej nowoczesności i społeczeństwie ryzyka, co sprzyja osłabieniu wpływu struktur społecznych (s. 62). Treść tych rozdziałów wyraża stanowisko Autora i stanowi przyjętą przez Autora podstawę dla dalszych analiz i interpretacji sytuacji małoletniego migranta.

Dwa pierwsze rozdziały, jak odczytuję, w zamierzeniu Autora miały nakreślić problematykę dziecka, dzieciństwa i dziecięcości zawsze w odniesieniu do relacji dziecko – dorosły, nasyconą sensami i znaczeniami mającymi swe źródła w kontekście socjokulturowym i w przekonaniach dystrybuowanych w przestrzeni społecznej tworzących przede wszystkim zasoby wiedzy potocznej.

Habilitant lakonicznie odwołuje się również do psychologicznej wiedzy (w mniejszym stopniu pedagogicznej) i wskazuje na źródła (np. s. 24 – tekst i przypis) (błędny zapis: jest Ericsson, powinno być Erikson). Miejscami nieczytelnie przenikają się wątki wiedzy potocznej i naukowej. W moim odbiorze, bardzo jednostronnie wręcz tendencyjnie i redukcjonistycznie sięga do wiedzy naukowej na temat rozwoju dziecka, dzieciństwa, rozumienia dziecka jako osoby ludzkiej, rodzicielstwa i relacji rodzica z dzieckiem w oglądzie psychopedagogicznym z odwołaniem do kontekstów antropologii filozoficznej oraz myśli personalistycznej i aksjologicznej w pedagogice. Przyjmuje stanowisko dość zawężone eksponując na przykład tezy, iż dzieciństwo jest traktowane przez wiele dyscyplin naukowych tylko jako etap rozwojowy i wartość dzieciństwa (dziecka) ujawnia się jedynie w kontekście przydatności tego okresu dla dojrzałości i sukcesu w dorosłości. To wybiórcze spojrzenie Autora wyraża bardzo fragmentaryczne korzystanie z wiedzy z zakresu pedagogiki i podstaw psychologii (głównie rozwoju człowieka). W efekcie przyjęcie przez Autora tak zawężonego opisu i rozumienia rzeczywistości dziecka i dzieciństwa z wykluczeniem bogatego dorobku psychopedagogicznego nie prowadzi do integracji wiedzy i zobiektywizowanego oglądu poznawanej rzeczywistości, nawet w sytuacji gdy przedmiotem poznania są subiektywne przekonania, konstrukty osobiste czy społeczne, a przyjętym stanowiskiem badacza jest podejście konstruktywistyczne.

Sytuacja dziecka migranta w kontekście prowadzonych wcześniej przez Habilitanta rozważań nad dzieciństwem, jest przedstawiona w spektrum zdarzeń, przeżyć, doświadczeń i emocji, wpisana i uwikłana w sieć różnych powiązań i relacji interpersonalnych. W rozdziale trzecim (s. 69-94) w analizie poszczególnych problemów Autor konsekwentnie nawiązuje do zależności dziecka od dorosłych i jej skutków dla traktowania dziecka i kształtowania się jego indywidualnej sytuacji. Autor z dużą dozą wnikliwości oraz empatii poznawczej i emocjonalnej przedstawia sytuację dziecka migranta, w różnych odsłonach: samodzielnych podróży i braku uregulowanego statusu prawnego, migracji zarobkowej, handlu dziećmi i adopcji międzynarodowej. Pokazuje jak zróżnicowane są sytuacje dziecięcych migracji, jak bardzo są złożone, wielowymiarowe i chociaż bywają sklasyfikowane (typy migracji), to zawsze są też silnie zindywidualizowane i określone relacjami z rodziną pochodzenia lub adopcyjną w wymiarze łączenia vs rozdzielenia z bliskimi migrantów. Ich istotnym kontekstem są nie tylko zróżnicowane warunki kulturowe, ale przede wszystkim polityka migracyjna danego kraju i prawne umocowania.

W sposób logiczny Habilitant przechodzi do omówienia zagadnień obywatelstwa małoletnich migrantów i ich statusu prawnego, który znacząco wyznacza szanse życiowe migrujących dzieci. Jest

to przedmiotem refleksji rozdziału czwartego (s. 95-108). Habilitant zwraca uwagę na ograniczone możliwości wykorzystania praw obywatelskich dziecka, zagrożenia sytuacją bezpaństwowości czy na komplikacje powstałe na skutek możliwej deportacji rodzica. Podobnie jak w innych miejscach pracy tak i tu, może nawet wyraźniej, w kontekście problemów prawnych i zachowania bądź uznania obywatelstwa dzieci, pojawia się pytanie o zależność i zachowanie autonomii małoletniego migranta, o kształtowanie lub dyfuzję jego tożsamości, o integrację z nowymi warunkami lub zagrożenie deportacją, pytanie o opresję oraz wsparcie i ochronę.

Dalszą refleksję i rozważania Autor prowadzi w odwołaniu do specyfiki wybranych sytuacji migracyjnych dzieci pokazując jak różne rodzaj utrrudnienia i komplikacje. I tak w rozdziale piątym (s. 109-130) omawia sytuację dzieci, które migrują samodzielnie. Szkicuje niebezpieczeństwa podróży i pobytu w obozie dla uchodźców migrujących dzieci posiłkując się przykładem dwóch odrębnych przypadków małoletnich migrantów opisanych w lutowym i kwietniowym numerze z 2017 *New Yorkera*. Habilitant streszcza artykuły i wskazuje na czynniki ryzyka związane z zagrożeniami samodzielnej podróży, separacją od rodzica/rodziny, wyalienowaniem i skomplikowaną sytuacją w momencie uzyskania pełnoletności w docelowym kraju. Migrujące samodzielnie dziecko jest uwikłane i niejako podlega presji sytuacyjnej do odbycia samodzielnej podróży. Autor przedstawia jak łatwo pada ono ofiarą z jednej strony grup przestępczych, z drugiej niewydolność prawnej państw i w efekcie wzrasta w dysfunkcyjnym wychowawczo i rozwojowo środowisku.

W rozdziale szóstym (s.131-149) Habilitant podejmuje problematykę edukacji szkolnej migrującego dziecka o nieuregulowanym statusie prawnym bazując na doświadczeniach amerykańskich. Podejmuje próbę pokazania skali problemów, które, jak to można określić, oscylują w granicach włączenie – wykluczenie dziecka migranta i jego rodzica/rodziców w systemie edukacyjnym. Nawarstwiają się one na skutek różnych wcześniejszych doświadczeń kulturowych, niejasnego statusu prawnego czy też barier językowych.

Habilitant rozdział siódmy (s.150-167) poświęca zagadnieniom adopcji międzynarodowej, odwołuje się do swojej książki *„Adopcja międzyrasowa. Refleksje nad pokrewieństwem, rasą i przynależnością”* wydanej w 2018 roku. W obszarze tego tematu przedstawia problem usług reprodukcyjnych i nielegalnych adopcji jako odpowiedź na bariery prawne, ekonomiczne i kulturowe. Adopcja międzynarodowa jest kolejnym przykładem, zdaniem Autora, nieudolności systemu prawnego, prawa migracyjnego i naruszania w istotny sposób dobra dziecka.

Wykorzystaniu dzieci w działaniach zbrojnych, konfliktach i atakach terrorystycznych poświęcony jest rozdział ósmy (s. 167-186). Autor szkicuje tu spektrum problemów poczynając od przemocowych sposobów rekrutacji dzieci w działania militarne przez sytuację prawną dziecka oskarżonego o zbrodnie wojenne i ataki terrorystyczne po problemy związane z reintegracją społeczną dziecka – żołnierza. Autor wystrza te problemy zestawiając je z konstruktami dziecięcej niewinności i trudnościami w respektowaniu międzynarodowego prawa humanitarnego o wykorzystaniu dzieci w działaniach zbrojnych.

W dziewiątym, ostatnim rozdziale (s. 187-198) monografii Habilitant podejmuje dyskusję nad obrazami dziecka, śmierci migranta zniekształceniami medialnymi i konstrukcjami społecznymi w tym obszarze a działaniami humanitarnymi i realnymi traumatycznymi doświadczeniami małoletnich migrantów aż po śmierć na migracyjnej drodze. Dowodzi, że śmierć migrantów uważana jest przez służby państw przede wszystkim za problem techniczny związany z organizacją pochówku ciał i ewentualnym ustalaniem ich tożsamości. Zwraca uwagę na anonimową śmierć migranta, która jest dowodem wykluczenia społecznego i przeciwwagą dla społecznego konstruktu „godnej śmierci”. W tym rozdziale Autor szczególnie wydobywa asymetrię i dychotomię zachodzącą między doświadczeniami migracji i śmiercią migranta a intersubiektywnie transmitowanymi konstrukcjami społecznymi (społecznym odbiorem śmierci), obrazami w przekazach medialnych czy na forach internetowych, które w efekcie istotnie manipulują opinią publiczną. Znamiennymi słowami kończy ten rozdział: „... w kontekście śmierci dziecka migranta, ukryta symbolika nierówności globalnych jest szczególnie widoczna – stracone i wykluczone za życia biografie osób zostaną zapomniane po ich śmierci” (s. 198).

W ostatnim fragmencie opracowania zatytułowanym *Uwagi końcowe i rekomendacje dla praktyki pedagogicznej* (199-207) Autor sprawnie syntetyzuje rozważania podejmowane w pracy, ale w zbyt skróconej formie (s. 205-207) podaje rekomendacje dla praktyki pedagogicznej. Habilitant w tym zakresie jedynie wyodrębnił trzy obszary problemowe. Pierwszy związany jest ze strachem i poczuciem niepewności powstałym w wyniku opuszczenia bliskich, niepewnej przyszłości i braku adekwatnej pomocy i wsparcia. Drugi, wiąże się z stygmatem odmienności etnicznej, która nie mieści się w społecznych konstrukcjach normy dzieciństwa i dziecięcych doświadczeń. Zaburza to doświadczanie własnej tożsamości i jej kształtowanie. Trzeci obszar Autor łączy z rozdźwiękiem między ciałem a językiem. Jak zauważa Autor, chociaż przekazy społeczne posługują się obrazem dziecka (jego fizycznością), to jednak migrujące dzieci nie mają głosu w dyskursach i debatach o nich.

W każdym z tych obszarów Habilitant zwraca uwagę na znaczenie układów relacji, w których funkcjonuje dziecko. Podkreślam, że rekomendacje dla praktyki pedagogicznej są bardzo zdawkowe.

Reasumując, Habilitant podjął niezwykle ważny i ambitny temat małoletnich migrantów, zestawiając dostrzegane zagadnienia związane z migracją dzieci z obecnymi i znaczącymi dla tej rzeczywistości konstruktami społecznymi, przekonaniem intersubiektywnie podzielanymi w przestrzeni społecznej, polityką państw, prawem migracyjnym, przekazem medialnym. Swobodnie prowadzi logiczny wywód, przedstawia spektrum wybranych zagadnień dotyczących doświadczeń małoletnich migrantów i podejmuje analizy ich trudnych, traumatycznych sytuacji odbiegających od znormalizowanego porządku. Wszystko to osadza w globalnej rzeczywistości z najczęstszym odniesieniem najczęściej do sytuacji amerykańskiej.

Oceniając, całość monografii przedstawionej przez Doktora Ł. Albańskiego jako główne osiągnięcie naukowe, zwracam jednak uwagę na kilka faktów. Praca ma zwięzły charakter, jej struktura jest czytelna, ale jednak uważam, że jest zbyt duże rozdrobnienie rozdziałów co fragmentaryzuje całość. Styl wypowiedzi Autora jest komunikatywny, aczkolwiek moje zastrzeżenia budzi język pracy, w sytuacji, gdy Autor posługuje się takimi określeniami jak na przykład „konstruowane dziecko”, „zarządzanie dziecięcością”, s. 54, „zarządzanie wstydem i wyrzutami sumienia”, s. 55, „odpowiedzialni (...) za architekturę swojej dorosłości” s. 62, „dziecko jest konstruowane”, s. 199, „migranci są konstruowani” s. 203. Rozumiem, że Autor przyjął stanowisko konstruktywizmu w analizowanych zagadnieniach i opisie wybranego fragmentu rzeczywistości, uważam jednak, że ta swoista nowo-moda (np. architektura dorosłości, zarządzanie wyrzutami sumienia) i skróty myślowe (konstruowane dziecko) umniejszają wartość języka naukowego, którym powinna odznaczać się praca naukowa. Ponadto brak precyzji języka obecny jest w stwierdzeniach typu: „powszechne przekonania, że ...” s. 29 „wielu rodziców podziela ...” s. 45 (jakie badania upoważniają do takich stwierdzeń? - brak podania źródeł, poparcia wynikami innych badań), albo „statystyki migracyjne zawierają” s. 191 (jakie statystyki – źródło), w pracy znajdują się również ogólne określenia dotyczące polityki oświatowej czy też regulacji prawnych (jakich państw?). Autor wielokrotnie, w miejscach, które tego wymagają nie odwołuje się do badań i nie podaje źródeł tego typu stwierdzeń.

W ocenie ogólnej osiągnięcia naukowego wskazanego przez Dra Łukasza Albańskiego, zauważam również uchybienia natury metodologicznej – brak sprecyzowanych założeń metodologicznych na temat prowadzonego procesu badań naukowych. Ponadto praca odznacza się wycinkowością założeń obecną szczególnie w rozdziale pierwszym i drugim. Nie jest jasne stanowisko

Autora w zakresie podstawowych pojęć zawartych w tytule monografii, jak rozumie „globalne wykluczenie”, jakie założenia teoretyczne wyjaśniają rozumienie godności dziecka i na czym polega walka o godność. Wartość pracy wzrosłaby, gdyby Autor opowiadając się za konstruktywizmem społecznym wywodzącym się z (nieklasycznej) socjologii wiedzy bardziej precyzyjniej przedstawił przyjęte tezy jako podstawowe, kluczowe założenia teoretyczne prowadzonych analiz.

Znikomy jest wkład Habilitanta w omawianym zakresie - osiągnięcia głównego w rozwój dyscypliny pedagogika. Wprawdzie jest to interesujące studium dziecka i dzieciństwa uwzględniające konteksty społeczne, kulturowe i prawne, ale jednak dokonane z perspektywy socjologicznej, jak to zresztą sam Autor wskazuje w wielu miejscach pracy. Wątki pedagogiczne w treści pracy jak i literatura pedagogiczna są tu bardzo zmarginalizowane. Habilitant nie określa jednoznacznie jaki problem pedagogiczny w istocie rozwiązuje studium wskazane jako główne osiągnięcie. W mojej ocenie mimo walorów poznawczych i wartości społecznej analizowanych zagadnień praca nie wnosi znaczącego wkładu do dyscypliny pedagogiki i w minimalnym stopniu może przyczynić się do jej rozwoju. Praca może dostarczać obszarów badawczych i może w tym sensie pośrednio poszerzać przedmiot poznania w pedagogice, lecz nie jest rozwiązaniem badawczych problemów pedagogicznych. Jako praca socjologiczna jest ważna interdyscyplinarnie dla pedagogiki i może inspirować do formułowania problemów badawczych na gruncie pedagogiki, lecz trudno uznać ją jako główne osiągnięcie naukowe w dyscyplinie pedagogika i w tym kontekście negatywnie oceniam przedstawione przez Habilitanta osiągnięcie.

III. Ocena pozostałego dorobku naukowego przedstawionego przez Habilitanta

W dorobku naukowym przedstawionym do oceny przez Dra Łukasza Albańskiego ubiegającego się o nadanie stopnia naukowego w dyscyplinie pedagogika poza głównym osiągnięciem naukowym wskazane są wybrane przez Habilitanta publikacje: trzy monografie autorskie, sześć artykułów będących rozdziałami w pracach wieloautorskich, dziewiętnaście artykułów w czasopismach w tym osiem artykułów to współautorstwo.

A. Uwzględniając chronologię wydania, formułuję ocenę monografii:

1. Ł. Albański, *Spory wokół migracji: polscy i niemieccy imigranci w Winnipeg*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2013, ss. 181. Książka jest monografią autorską podoktorską (tytuł

rozprawy doktorskiej: „Etniczność, społeczna stygma i mobilizowanie zasobów: studia porównawcze polskich i niemieckich imigrantów w Winnipeg, Manitoba, 1896-1919”). Treści w niej przedstawione istotnie nawiązują do rozprawy doktorskiej, recenzowanej w ramach procedury przeprowadzenia przewodu doktorskiego, w związku z tym wyłączyłam monografię z oceny osiągnięć w postępowaniu habilitacyjnym.

2. Ł. Albański, *Adopcja międzyrasowa : refleksje nad pokrewieństwem, rasą i przynależnością*, Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych "Universitas", 2018, ss. 200. To interesująca poznawczo pozycja, w której Autor podejmuje refleksję na społeczeństwie wieloetnicznym, tożsamością, rasą analizując fenomen adopcji międzyrasowej i odwołując się do społecznych konstrukcji, wiedzy potocznej i teorii naukowych. Jest to interdyscyplinarny ogląd zjawiska adopcji międzyrasowej, ale z dominującą perspektywą socjologiczną. Książka jest spójna tematycznie z pozycją zgłoszoną jako główne osiągnięcie Habilitanta.

3. Ł. Albański, *Společno-pedagogiczne i kulturowe konteksty migracji dzieci: między globalnym wykluczeniem a walką o godność*, Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2020, ss. 223. (książka została oceniona powyżej gdyż stanowi ona główne osiągnięcie naukowe Habilitanta).

B. Habilitant jest Autorem łącznie 25 artykułów. W tym sześć to artykuły będące rozdziałami w pracach wieloautorskich, a dziewiętnaście to artykuły w czasopismach. W ogólnej ocenie tych publikacji zwracam uwagę na wyróżniające się dwa aspekty. Pierwszy dotyczy współautorstwa. Jeden artykuł z 6 wskazanych jako rozdziały w pracach zbiorowych oraz 8 artykułów z 19 wskazanych jako artykuły w czasopismach, są współautorskie. W Rozporządzeniu MNiSW z dnia 1 września 2011 r. znajduje się zapis: „Ilekcrc w rozporządzeniu jest mowa o współautorstwie, należy przez to rozumieć indywidualny, precyzyjnie określony przez habilitanta, w tym także procentowo, jego wkład w autorstwo” (paragraf 2 Rozporządzenia). Niestety w przedstawionej przez Habilitanta dokumentacji nie ma stosownej informacji, Habilitant w żadnym miejscu nie podaje jaki jest Jego udział w powstawaniu artykułów wieloautorskich.

Drugi aspekt dotyczy przyjmowanej przez Autora perspektywy dyscyplinarnej w poznaniu naukowym. W Autoreferacie Habilitant deklaruje: „ W mojej aktywności naukowej prowadzonej od momentu uzyskania stopnia doktora wyróżniam dwie grupy zagadnień: zróżnicowanie i tożsamość oraz dzieciństwo i wychowanie. W powiązaniu z tymi grupami zagadnień prowadzę badania w obszarze pedagogiki i socjologii (s. 14). Artykuły zgłoszone do oceny przez Habilitanta świadczą o spójności

Jego zainteresowań, ale jednocześnie wyraźnie wskazują na przyjętą przez Habilitanta perspektywę socjologiczną jako wiodącą w prowadzonych analizach.

Habilitant jest również Autorem pięciu haseł encyklopedycznych, z których jedno (Interracial adoption [w:] The Wiley Blackwell encyclopedia of family studies / editor: Constance L. Shehan, Malden, MA [etc.] : Wiley-Blackwell, 2016, s. 1181-1186) bezpośrednio nawiązuje do zainteresowań Habilitanta rozwijanych w ostatnich latach oraz dwóch recenzji (From India to Canada: the autobiography of a sociologist/ Dan A. Chekki. - Karnataka, 2011, International Sociology, 2013, vol. 5, s. 589-591. 2) Inteligencja : sposoby oddziaływania na IQ / Richard E. Nisbett ; przekład: Magdalena Szymczukiewicz. - Sopot, 2010, Ruch Pedagogiczny, 2012, nr 2, s. 133-134.).

C. Habilitant podał w Autoreferacie, że brał czynny udział w 16 konferencjach naukowych (13 krajowych i 3 zagranicznych) w latach 2012-2020. Wystąpienia na konferencjach spójne są tematycznie także z publikacjami Autora i wpisują się w znacznej mierze w perspektywę socjologiczną. Przykładem tej przewagi jest obecność Habilitanta na Zjeździe Socjologicznym (2016) (a nie na Zjazdach Pedagogicznych).

W 2018 roku był sekretarzem Komitetu Organizacyjnego Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Komunikacja międzykulturowa”, organizowanej przez Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie.

D. W „Wykazie osiągnięć naukowych...” dołączonym do dokumentacji Habilitant podaje, że indeks Hirscha wynosi 2.

Dodatkowo podaje informację o liczbie cytowań na podstawie Google Scholar – wynosi 24 oraz o liczbie punktów zgromadzonych w kolejnych latach (2012-2020) na podstawie wskazań MNiSW.

E. Brak informacji o kierowaniu międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udziale w takich projektach.

F. Brak informacji o nagrodach krajowych i międzynarodowych za działalność naukową.

Podsumowując ocenę obszaru działalności naukowej Habilitanta i uwzględniając wymogi określone w Rozporządzeniu MNiSW z dnia 1 września 2011 r., doceniam spójność zainteresowań Habilitanta i

konsekwencję w ich rozwoju, zauważam jednak znaczące luki w podawanych informacjach przedłożonej dokumentacji oraz wiodącą perspektywę socjologiczną charakteryzującą osiągnięcia naukowe Habilitanta.

IV Ocena dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej Habilitanta

1. Habilitant nie podał informacji o:

- uczestnictwie w programach międzynarodowych i krajowych
- kierowaniu projektami realizowanymi z naukowcami z ośrodków krajowych i zagranicznych
- udziale w komitetach redakcyjnych i radach naukowych
- członkostwie w organizacjach i towarzystwach naukowych
- wykonaniu ekspertyzy lub innych opracowań na zamówienie organów zewnętrznych
- udziale w zespołach eksperckich i konkursowych

2. Habilitant pełnił funkcję recenzenta w 2019 r. w czasopiśmie „Studia Migracyjne - Przegląd Polonijny”, nie podał jednak ile recenzji wykonał.

3. Dr Ł. Albiński pełnił funkcje promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich:

- 2017, Anna Maria Mróz, *Metody i formy pracy nauczycieli w kreowaniu kompetencji kluczowych dla zrównoważonego rozwoju*, Promotor: dr hab. prof. UP Barbara Kędzierska, recenzenci: prof. dr hab. Jolanta Szempruch, prof. dr hab. prof. APS Jan Łaszczyk, Wydział Pedagogiczny, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie.
- 2020, nie podano autora rozprawy, *Możliwości wykorzystania koncepcji relacji pedagogicznej Maxa van Manena w teorii i praktyce wychowania*, Promotor: dr hab. prof. UP Andrzej Ryk, recenzenci: dr hab. prof. APS Jarosław Gara, dr hab. prof. UŚ Krzysztof Śleziński, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie.

4. Habilitant promował 22 prace magisterskie oraz 27 prac licencjackich.

Habilitant w Autoreferacie podał obciążenia dydaktyczne, ale bez wskazania nazw prowadzonych zajęć

- ubogaciłoby to informację o działalności dydaktycznej Habilitanta.

5. Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant odbył staż naukowy podoktorski na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Studiów Edukacyjnych trwający w 2019 roku od 11 do 23 marca. W odniesieniu do pobytu stażowego Dr Ł. Albański w Autoreferacie stwierdza: *miałem możliwość odbycia wielu dyskusji z pracownikami naukowymi Wydziału na temat zróżnicowania etnicznego, teorii wielokulturowości i dzieciństwa*. Dodatkowych informacji o stażu nie podano.

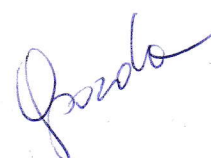
6. Habilitant był członkiem Senackiej Komisji Dyscyplinarnej dla Studentów (2019-2020), pełnił funkcję importera danych na Wydziale Pedagogicznym w macierzystej uczelni (2013-2017 oraz pełnił funkcję Pełnomocnika Dziekana Wydziału Pedagogicznego ds. Oceny Parametrycznej.

7. W ramach działań popularyzujących naukę brał udział w 3 audycjach radiowych (2 razy w 2016 i raz w 2015). Wygłosił jeden wykład dla słuchaczy Uniwersytetu trzeciego Wieku UP.

W podsumowaniu tej części oceny osiągnięć mogę stwierdzić, że dorobek Dr Łukasza Albańskiego w zakresie działalności dydaktycznej i popularyzatorskiej, organizacyjnej oraz w zakresie współpracy międzynarodowej po uzyskaniu stopnia doktora jest niewielki. Habilitant w niskim stopniu spełnia większość kryteriów określonych Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Wniosek końcowy

Reasumując, dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny Doktora Łukasza Albańskiego stanowi zróżnicowaną wartość wobec czego sformułowanie ostatecznej oceny nie jest łatwe. Doceniam spójność, konsekwencję i pasję poznawczą Habilitanta w zakresie refleksji, badań i analiz prowadzonych szczególnie nad migracją małoletnich i adopcją międzyrasową. Dostrzegam wartość dorobku naukowego w postaci publikacji w języku angielskim i przedsięwzięć urzeczywistniających idee umiędzynarodowienia nauki. Podejmowana przez Doktora Łukasza Albańskiego problematyka, jak pisałam powyżej, może być inspirująca dla formułowania problemów badawczych na gruncie pedagogiki jednakże sama w sobie nie jest umocowana merytorycznie i metodologicznie w dyscyplinie i subdyscyplinach pedagogicznych. I chociaż Habilitant podejmuje próbę odwołania do teorii i

praktyki edukacyjnej, to jednak czyni to w niewielkim stopniu i socjologiczny ogląd jest wiodący zarówno w głównym osiągnięciu naukowym jak i dorobku naukowo-badawczym. Ponadto słaby jest dorobek dydaktyczny i organizatorski Habilitanta. Zauważam także luki w przygotowaniu dokumentacji w postępowaniu habilitacyjnym (jak np. wykaz procentowy współautorstwa czy inne poświadczenia). Uwzględniając zaangażowanie Habilitanta, aktywność poznawczą podejmowanie nowych obszarów badań, trudno jednak zdecydowanie negatywnie ocenić przedstawione do recenzji osiągnięcia Doktora Ł. Albańskiego. Skłaniam się jednak do stwierdzenia, że aktualny dorobek należy uznać za przedwcześnie przedstawiony w postępowaniu do uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie pedagogika.

Stwierdzam zatem, że recenzowany dorobek nie stanowi istotnego wkładu w rozwój dyscypliny pedagogika i jest to głównym powodem negatywnej oceny ostatecznej. Poziom osiągnięć naukowo-badawczych i dokonania Doktora Łukasza Albańskiego (z zastrzeżeniami podanymi powyżej w niniejszej recenzji) są niewystarczające do nadania Doktorowi Ł. Albańskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Lublin 5. 07. 2021 r.

